Ravel: G dúr zongoraverseny

Ravel egy meghökkentően rövid és könnyed zongoraversennyel, a G-dúrral gazdagította a műfaj akkoriban kissé fényét vesztett hagyományát. Mert bár Bartók, Stravinsky, Gershwin mind írtak zongoraversenyeket az 1920-as években, Saint-Saëns 1896-ban befejezett utolsó, ötödik zongoraversenye után Ravel 1932 elején bemutatott két zongoraversenye – a G-dúr testvére a „balkezes" – jelentette a műfaj első olyan darabjait a huszadik században, amelyek francia szerzőtől származtak. A G-dúrra a felkérés a Bostoni Szimfonikusok zeneigazgatójától érkezett: Serge Koussevitzky a zenekar fennállásának 50. évfordulóját kívánta megünnepelni egy új Ravel-mű bemutatójával. A neves, orosz származású karmester és mecénás 1928-ben nagyszabású, négy hónapos amerikai turné részeként vezényelte Ravel műveit, többek között New Yorkban, a zeneszerző közreműködésével, ünneplő, állva éljenző közönség előtt. A francia mester – aki Prokofjev szerint nem szerette, ha mesternek szólítják – huszonöt amerikai városban járt, vezető zenekarok adták elő műveit, és ekkor ismerkedett meg a szimfonikus jazz atyjával, a zseniális George Gershwinnel. Hazatérése után fogott bele a két zongoraverseny komponálásába, és bár a G-dúrt előbb kezdte el, később fejezte be, mint a balkezest. A bemutatón maga akarta játszani a szólót, ezért éjt nappallá téve gyakorolta Liszt és Chopin etűdjeit, hogy formába hozza magát, de – bár fantasztikus zongorista volt – az egyre erőteljesebben jelentkező kimerültség miatt sem tudott megbirkózni saját művének nem könnyű zongoraszólamával. (Hanyatló egészségi állapota miatt életének hátralevő hat évében már csak egyetlen művet tudott befejezni.) Ő végül a karmesteri pulpitusra állt, régi barátja, Marguerite Long zongoraművésznő ült a hangszernél. Világ körüli turnén akarta volna népszerűsíteni a darabot Amerika, Japán, sőt Jáva érintésével, de orvosai javaslatára Európában maradt, e három hónapos koncertkörút során, április 18-án csendült fel a mű először Budapesten. „Egyetlen célom az volt – nyilatkozta Ravel a műről egy interjúban –, hogy igazi versenyművet írjak, vagyis olyan csillogó darabot, amely a szólista virtuozitását helyezi a középpontba, anélkül, hogy keresnünk kellene benne a mélységet. (…) A nyitó Allegro tömör klasszikus szerkezetű, ezt követi az Adagio tétel, amelyben a skolasztika előtt kívántam tisztelegni, és igyekeztem – szó szerint: – megírni, olyan jól, ahogyan csak tudtam. A harmadik tétel élénk tempójú zene, a klasszikus rondó formában, a legszilárdabb hagyományok szellemében. Azért, hogy ne terheljem túl a zenekari hangzést, redukált együttest alkalmaztam: a vonósok mellett egy-egy fuvola, pikoló, oboa, angolkürt, trombita, harsona, valamint két-két fagott és kürt kapott helyet." (Ravel felsorolásából kimaradt a hárfa, a klarinét és az ütőhangszerek.) A fúvósok fontos szerepet játszanak a műben, akárcsak egy Mozart-versenyműben, hírhedt hely például a fagottok szinte lejátszhatatlan tizenhatod-sorozata a perpetuum mobile-szerű harmadik tételben. A második tétel érdekessége pedig, hogy komponálásakor Mozart klarinétötösének lassú tételét tekintette Ravel modellnek.